

حکمت صدراے

شرح و تعلیقہ بر
الشواہد الربوبیہ

جلد اول

حجت الاسلام والمسلمین حسن معلمی

مجمع عالی حکمت اسلامی

سرشناسہ: معلمی، حسن، ۱۳۳۸ -
عنوان قرارداد: شواہد الربوبیہ فی المناہج السلوکۃ فارسی، شرح
عنوان و ہدیدآور: حکمت صدرای: شرح و تعلیقہ بر الشواہد الربوبیہ (۱) حسن معلمی، [بہ سفارش] مجمع عالی
حکمت اسلامی
مشخصات نشر: قم: انتشارات حکمت اسلامی، ۱۳۹۳ -
مشخصات ظاہری: ج: جدول، (انتشارات حکمت اسلامی؛ ۴، فلسفہ اسلامی؛ ۱)
شابک: ۳۵۰۰۰ ریال: ۹ - ۳ - ۹۴۱۵۹ - ۶۰۰ - ۹۷۸ (ج. ۱)
وضعیت فہرست نویسی: فیما
یادداشت: کتابنامہ
یادداشت: نمایہ
موضوع: صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراہیم، الشواہد الربوبیہ فی المناہج السلوکۃ - تقد و تفسیر
موضوع: فلسفہ اسلامی - متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع: معاد - متون قدیمی تا قرن ۱۴
موضوع: نبوت - متون قدیمی تا قرن ۱۴
شناسہ افزودہ: صدرالدین شیرازی، محمدبن ابراہیم، الشواہد الربوبیہ فی المناہج السلوکۃ، شرح
شناسہ افزودہ: مجمع عالی حکمت اسلامی
ردہ بندی کتب: ۱۳۳۳ ح ۸ م ۶ / ۱۱۰۰ BBR
ردہ بندی یو: ۱۸۹/۱
شمارہ کتابخانہ ملی: ۲۵۹۸

انتشارات حکمت اسلامی

شناسنامہ کتاب

مؤلف:
نمایہ سازی:
ناشر:
حروف نگاری و صفحہ آرای:
چاپخانہ:
نوبت چاپ:
سال نشر:
تیراژ:
قیمت:
۳۵۰۰۰ ریال

حکمت صدرای (جلد اول)

کلیہ حقوق طبع محفوظ است

آدرس: قم، خیابان ۱۹ دی، کوچہ ۱۰، فرعی اول سمت چپ، مجمع عالی حکمت اسلامی

تلفن: ۰۲۵-۳۷۷۵۶۱۰ - نمابر: ۳۷۷۱۰۰۴

www.hekmateislami.com
info@hekmateislami.com
nashr@hekmateislami.com

فهرست مطالب

سخن‌ناشر ۱۷

مقدمه ۱۹

درس اول: مباحث مقدماتی

مقدمه ۲۳

فلسفه ۲۳

فلسفه اسلامی ۲۴

حکمت مشاء و اشراق ۲۶

ملاصدرا و حکمت متعالیه ۲۸

کتاب شواهد الربوبیه ۲۹

چکیده و مرور ۳۲

پرسش‌های پایانی ۳۲

منابع برای مطالعه بیشتر ۳۳

درس دوم: اصالت وجود

۳۷	مقدمه
۳۸	اصالت وجود
۳۸	مقدمات لازم در تحریر محل نزاع
۴۰	ادله اصالت وجود
۴۱	دلیل اول (از طریق تحقق امور غیر وجود به وجود)
۴۳	دلیل دوم (از طریق جعل)
۴۳	نکته‌های ضروری
۴۳	نکته نخست
۴۷	نکته دوم
۴۸	نکته سوم
۴۸	نکته چهارم
۴۹	دلیل سوم
۴۹	دلیل چهارم
۵۰	دلیل پنجم
۵۰	دلیل ششم
۵۱	من
۵۳	چکیده‌ای مرور
۵۳	پرسش‌های پایانی
۵۴	منابع برای مطالعه بیشتر

درس سوم: مباحث مربوط به وجود

۵۷	مقدمه
۵۷	خواه علم‌دو وجود

۵۹		لحظه شمول وجود نسبت به اشیا
۶۰		وجود در هر چیزی عین علم و قدرت و دیگر صفات کمالی است
۶۱		لحاظ ارتباط وجود و ماهیت
۶۲		نکته های ضروری
۶۲		نکته نخست
۶۶		نکته دوم
۷۱		نکته سوم
۷۳		نکته چهارم: نحوه ارتباط وجود و ماهیت
۸۰		متن
۸۴		چکیده و مرور
۸۴		پرسش های پایانی
۸۵		منابع برای مطالعه بیشتر

درس چهارم: آثار اصالت وجود (۱)

۸۷		وجود جوهر و عرض نیست
۸۹		مقدمه
۸۹		وجود نه جوهر است، نه عرض
۹۰		الف) دلیل اول
۹۰		ب) دلیل دوم
۹۰		ج) دلیل سوم
۹۱		سخن بهمنیار و نقل آن
۹۵		نکته های ضروری
۱۰۱		متن

۱۰۴	چکیده و مرور
۱۰۴	پرسش‌های پایانی
۱۰۵	منابع برای مطالعه بیشتر

درس پنجم: آثار اصالت وجود (۲)

۱۰۷	علت امتیاز وجودات و نحوه انصاف ماهیت به وجود و قاعده فرعیته
۱۰۹	مقدمه
۱۰۹	علت امتیاز وجودات چیست؟
۱۱۳	انصاف ماهیت به وجود و قاعده فرعیته
۱۱۹	نکته‌های ضروری
۱۱۹	نکته نخست
۱۲۲	نکته دوم
۱۳۲	متن
۱۳۶	چکیده و مرور
۱۳۶	پرسش‌های پایانی
۱۳۷	منابع برای مطالعه بیشتر

درس ششم: اشکالات اصالت وجود و پاسخ به آنها

۱۴۱	مقدمه
۱۴۱	اشکالات شیخ اشراق بر اصالت وجود و پاسخ آن
۱۴۲	تناقضات نظریه شیخ اشراق در باب وجود و ماهیت
۱۴۲	نکته‌های ضروری

۱۴۲	نکته نخست
۱۴۸	نکته دوم (نقد و بررسی سخن ملاصدرا)
۱۵۵	متن
۱۵۷	چکیده و مرور
۱۵۸	پرسش‌های پایانی
۱۵۸	منابع برای مطالعه بیشتر

درس هفتم و هشتم (اشراق ۱۱ و ۱۰): مسائل و مبادی فلسفه و پانگویی به شبهات در این باب

۱۶۱	مقدمه
۱۶۲	موضوع یا موضوعات فلسفه
۱۶۴	مسائل این علم
۱۶۵	اشکال و پاسخ‌ها
۱۶۷	سرّ عرشی (نحوه وحدت وجود)
۱۶۸	عبارت محقق طوسی و اشکال آن
۱۷۰	امور عامه و مسائل فلسفه و دیدگاه‌های مختلف و نقد آنها
۱۷۷	مشکل عوارض ذاتی در علوم و حل آن
۱۸۱	نکته‌های ضروری
۱۸۱	نکته نخست
۱۸۳	نکته دوم
۱۸۴	نکته سوم
۱۸۴	نکته چهارم
۱۹۳	دیدگاه علامه طباطبائی و نقد آن
۱۹۳	الف) دیدگاه
۱۹۶	ب) نقد و بررسی
۲۱۱	متن

۲۲۳	چکیده و مرور
۲۲۶	پرسش‌های پایانی
۲۲۶	منابع برای مطالعه بیشتر

درس نهم: تمایز دهم: اشراق و دوازدهم (مقولات عشر)

۲۳۱	مقدمه
۲۳۲	تعریف جوهر و عرض
۲۳۳	احکام و ویژگی‌های جوهر
۲۳۴	اقسام جوهر
۲۳۶	مرکب بودن جسم از هیولی و صورت
۲۳۷	تلازم هیولی و صورت
۲۳۸	صورت نوعیه
۲۳۹	احکام و ویژگی‌های عرض
۲۴۰	اقسام اعراض
۲۴۱	۱. کم: (تعریف کم، اقسام کم، ویژگی‌های کم)
۲۴۳	۲. کیف
۲۴۶	۳. آئین
۲۴۶	۴. جدّه (ملک) (مقوله له)
۲۴۶	۵. وضع
۲۴۶	۶. اضافه
۲۴۶	۵. آن یفعل
۲۴۷	۸. آن ینفعل
۲۴۷	۹. متی
۲۴۷	نکته‌های ضروری
۲۴۷	نکته نخست: سیر تاریخی جوهر و عرض

۲۵۴.....	نکته دوم (جوهر)
۲۶۳.....	نکته سوم: حقیقت جسم
۲۶۷.....	نکته چهارم: حقیقت هیولی، ادله و نقدها
۲۹۱.....	نکته پنجم: صور نوعیه
۳۲۰.....	نکته ششم: اعراض
۳۳۴.....	متن
۳۴۸.....	چکیده و مرور
۳۴۹.....	پرسش های بایانی
۳۵۰.....	منابع برای مطالعه بیشتر

درس دوازدهم تا چهاردهم: وجودی

۳۵۳.....	مقدمه
۳۵۵.....	تقریر بحث (اشراق اول)
۳۵۶.....	دلایل وجود ذهنی (اشراق دوم و چهارم)
۳۵۶.....	دلیل نخست (اشراق دوم: از راه قاعده فرعیت)
۳۵۷.....	دلیل دوم: (اشراق چهارم: از طریق انتزاع مفهوم کلی و مطلق)
۳۵۹.....	اصول لازم در بحث (اشراق سوم، پنجم و ششم)
۳۵۹.....	اصل نخست
۳۶۲.....	اصل دوم
۳۶۳.....	اصل سوم
۳۶۵.....	موانع و اشکالات و پاسخ هایی (اشراق هفتم و هشتم)
۳۶۹.....	یک نکته مهم
۳۷۰.....	اشکال و پاسخ
۳۷۱.....	خوفا و وجود کلیات در ذهن (علمیه حقایق کلی) (اشراق نهم)

۳۷۶	دفع اشکالات وجود ذهنی بامبانی قوم (اشراق دهم)
۳۷۸	نکته‌های ضروری
۳۷۸	نکته نخست: سیر تاریخی بحث وجود ذهن و جایگاه آن
۳۸۹	نکته دوم: تحریر محل نزاع
۳۹۷	نکته سوم: دلایل وجود ذهنی و نقد و بررسی آنها
۴۰۹	نکته چهارم: اصول لازم در بحث وجود ذهنی
۴۱۳	نکته پنجم: اشکالات و شبهات وجود ذهنی و پاسخ‌ها و نقد و بررسی آنها
۴۳۰	متن
۴۴۷	چکیده و مرور
۴۴۸	پرسش‌های پیاپی
۴۴۹	منابع برای مطالعه بیشتر

درس نهم تا نوزدهم: خداشناسی (۱) اثبات وجود و صفات

۴۵۱	الشاهد الثالث من المشهد الاول (اشراق اول نهم)
۴۵۳	مقدمه
۴۵۴	اثبات واجب الوجود و مباحث مربوط بدان (اشراق اول، هفتم و نهم)
۴۵۴	الف) امکان اقامه برهان برای اثبات وجود حق یا نفی آن
۴۵۶	ب) اثبات وجود حق از طریق وجود (برهان صدیقین)
۴۵۸	ج) اثبات وجود خداوند متعال از طرق دیگر و بیان وثاقت و استحکام طریقی که در کتاب طی شد (در بند ب)
۴۶۳	برهان بعضی از حکما فارسی در اثبات واجب و نقد آن
۴۶۵	وحدت واجب (اشراق دوم)
۴۶۶	صفات حضرت حق (اشراق سوم و ششم و هشتم)
۴۶۶	الف) فرق بین اسم و صفت (اشراق هشتم)

۴۶۹	 (ب) صفات حضرت حق (اشراق سوم)
۴۷۰	 (ج) اسماء حسنی حق (اشراق ششم)
۴۷۲	 قدرت و علم حضرت حق (اشراق چهارم و پنجم)
۴۷۲	 قدرت (اشراق چهارم)
۴۷۳	 علم حضرت حق (اشراق پنجم)
۴۷۹	 نکته‌های ضروری
۴۷۹	 نکته نخست (سیر تاریخی بحث)
۴۹۶	 نکته دوم: مفهوم خدا
۵۰۲	 نکته سوم: امکان استدلال بر وجود خداوند متعال
۵۱۹	 نکته چهارم: براهین صدیقین و نقد و بررسی آنها
۵۳۹	 نکته پنجم: بحث کلی در باب صفات واجب
۵۶۰	 نکته ششم: علم حق به ذات و غیر ذات در مرتبه ذات و فعل
۵۷۶	 نکته هفتم: قدرت حق
۵۸۰	 متن
۶۰۳	 چکیده و مرور
۶۰۴	 پرسش‌های پایانی
۶۰۴	 منابع برای مطالعه بیشتر

درس بیستم تا بیست و سوم: خداشناسی (۲) وحدت شخصی وجود و تفاسیر مختلف نوادر حکمی

۶۰۵	 (اشراق ده و یازده و دوازده)
۶۰۷	 مقدمه
۶۰۷	 اثبات وحدت شخصی وجود از طریق بسط الحقیق و شواهد نقلی آن
۶۰۷	 الف) اثبات قاعده از طریق رابطه علیت
۶۰۸	 ب) اثبات قاعده از طریق بساطت محض حق که مرکب از حیث وجدان و فقدان نیست
۶۱۰	 اثبات وحدت شخصی وجود از طریق ربط علی

- ۶۱۴..... نفی توهن حلول و اتحاد در باب واجب
- ۶۱۴..... نقد سخن محقق دوانی
- ۶۱۴..... الف) نظریه محقق دوانی
- ۶۱۵..... ب) نقد ملاصدرا
- ۶۱۵..... اشکال و پاسخ
- ۶۱۶..... نوادر حکمی
- ۶۱۶..... الف) علم خداوند به ماسوی الله عین وجود ماسوی الله است (علم در مرتبه فعل، حضوری است)..... ۶۱۶
- ۶۱۷..... ب) نقدهای محقق طوسی بر ابن سینا؛ پاسخ ملاصدرا بدانها
- ۶۱۸..... پاسخ های ملاصدرا
- ۶۱۹..... ج) اشکال محقق خفری بر ابن سینا و پاسخ ملاصدرا
- ۶۲۰..... د) علم نفس به عمل احساس در ابتدای عمل احساس، حضوری است و این مقیاس خوبی است برای علم حق و مابقی علیه به افعال خود
- ۶۲۰..... ه) فاعلیت حق، فاعلیت بالتحلیل است
- ۶۲۱..... و) نقل قولی از اتولوجیا و رفع یک خطا
- ۶۲۲..... ز) علم به علت بما هو علت علم به معلول است به علم به ذات علت
- ۶۲۲..... ط) تفسیر قدرت و بدا با اشراق الهی
- ۶۲۳..... ی) اعتقاد در کلام الهی غیر از سخن اشاعره در کلام نفسی است
- ۶۲۴..... ک) اعتقاد درست درباره افعال بندگان مفاد قول خداوند است که فرمود (وَمَا زَمَيْتُ إِذْ زَمَيْتُ وَلَكِنْ اللَّهُ زَمَى)
- ۶۲۶..... ل) حمل تشابهات قرآن بر ظاهر آنها
- ۶۲۷..... نکته های ضروری
- ۶۲۷..... نکته نخست: وحدت و کثرت وجود
- ۶۲۸..... الف) وحدت شخصی وجود (تحریر محل نزاع)
- ۶۳۲..... ب) تعابیر عرفا در این باب
- ۶۴۳..... ج) دلایل عرفا بر وحدت شخصی وجود
- ۶۴۴..... نکته دوم: نقد و بررسی نقد ملاصدرا بر سخن محقق دوانی
- ۶۵۴..... نکته سوم: علم تفصیلی خداوند به ماسوا در مرتبه ذات
- ۶۵۵..... نکته چهارم: کلام الهی

۶۶۳	کلام در حکمت متعالیه
۶۷۱	نکته پنجم: توحید افعالی
۶۹۲	متن
۷۱۴	چکیدۀ مروج
۷۱۴	پرسش‌های پایانی
۷۱۵	منابع برای مطالعه بیشتر

نمایه

۷۱۹	مقدمه
۷۲۱	نمایه آیات
۷۲۷	نمایه روایات
۷۲۹	نمایه اعلام
۷۳۳	نمایه موضوعی
۷۳۹	منابع و مآخذ

سخن ناشر

مجمع عالی حکمت اسلامی با هدایت مقام معظم رهبری «مدظله العالی» و پیگیری جمعی از مدرسین و فضلاء حوزه علوم عقلی و تحت اشراف و نظارت عالی حضرات آیات عظام جوادی آملی، سبحانی و مصباح زدی «دامت برکاتهم» از اسفند ۱۳۸۴ فعالیت رسمی خود را آغاز نمود.

این مجموعه که با حضور اساتید سطوح عالی حوزه و دانشگاه برای تعمیق و گسترش بنیان‌های معرفتی جهان اسلام و تاسیس زمینه‌های مناسب جهت تولید علوم انسانی مورد نیاز تمدن اسلامی شکل گرفت، ظرفیت کم‌نظیری دارد که بحمدلله گام‌های برداشته شده در چند سال گذشته همچون راه‌اندازی گروه‌های علمی تخصصی، برگزاری نشست‌های علمی، دوره‌های آموزشی، راه‌اندازی کتابخانه تخصصی علوم عقلی، نکوداشت اساطین حکمت اسلامی، معرفی فلاسفه شیعه و... با استقبال علاقه‌مندان به حوزه حکمت و فلسفه اسلامی مواجه شده است.

یکی از برنامه‌های مورد توجه مجمع عالی حکمت اسلامی، که براساس ماده سیزده اساسنامه از وظایف مجمع عالی محسوب می‌شود، نشر کتاب و تدوین متون آموزشی است. در این راستا انتشارات حکمت اسلامی، فعالیت جدی خود را از زمستان ۱۳۹۲ آغاز نمود و ضمن توجه به احیای تراث اسلامی، نشر آثار فاخر و تأثیرگذار در گسترش حکمت اسلامی و تقویت مبانی اعتقادی و دینی در اولویت قرار گرفته است.

همچنین تنقیح متون اصیل فلسفه اسلامی به منظور بهره‌مندی مناسب و آشنایی علاقه‌مندان با مبانی و اندیشه‌های فلاسفه بزرگ اسلامی نیز مورد تأکید قرار گرفته است. اثر پیش‌رو با عنوان «حکمت صدرایی: شرح و تعلیقه بر الشواهد الربوبیه» در راستای بررسی دقیق یکی از آثار مهم فلسفی مرحوم صدرالمآلهین (ملاصدرا) در قالب پروژه تحقیقاتی از سوی مجمع عالی حکمت اسلامی تعریف و توسط حجت‌الاسلام والمسلمین استاد حسن معلمی و تحت نظارت استاد آیت‌الله غلامرضا فیاضی به پایان رسید، که انتشارات حکمت اسلامی جهت استفاده علاقه‌مندان حوزه‌ی حکمت اسلامی به زیور طبع آراست.

لازم می‌دانیم از همکاری همه عزیزانی که در آماده‌سازی و نشر این اثر، همت نموده‌اند، به‌ویژه آیت‌الله غلامرضا فیاضی و حجت‌الاسلام والمسلمین حسن معلمی سپاسگزاری نماییم.

همچنین از شورای معاونان مجمع عالی حکمت اسلامی و شورای کتاب؛ اساتید محترم حجج اسلام والمسلمین آقایان محمد نارسانیا، عزالدین رضائزاد، علی عباسی و حسن معلمی و نیز از آقایان مرتضی محمدای استانی، حسن محسنی، سیدسعید شاهچراغی، محمود سوری، عباس پریمی، حسین وکیل و مصطفی شاهقلی که نسبت به پیگیری امور مربوط به انتشارات، صفحه‌آرایی، ویرایش، نگارش، حروفچینی و نمونه‌خوانی کتاب حاضر نقش داشته‌اند، تقدیر و تشکر می‌شود.

امید است با الطاف خداوند متعال و توجهات خاصه حضرت ولی عصر^{علیه السلام} انتشارات حکمت اسلامی با نشر آثار علمی فاخر و ارزشمند، بتواند در راستای گسترش حکمت اسلامی برخاسته از مبانی اعتقادی اسلامی، گام بردارد. بسیار مفتخر خواهیم بود تا از دیدگاه‌های اساتید و علاقه‌مندان به حوزه حکمت اسلامی نیز بهره‌مند شویم. ان‌شاءالله